

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

upbringing in the material of our research can have an educative or upbringing purpose and therefore can be treated as the discourse on upbringing which has the impact on its audience.

Список использованных источников

1. С.А. Медведева «Аксиологические доминанты и их роль в системе менеджмента и подготовке менеджеров», 2016
2. В.Д. Шевченко, Е.С. Шевченко «Аксиологическая доминанта в дискурсе», 2016
3. М.С. Каган «Философская теория ценности»
4. Н.Д. Арутюнова «Дискурс» / М., 2000
5. Н.Н. Болдырев, О.Г. Дубровская «О формировании социокультурной специфики дискурса», 201.
6. Е.С. Кубрякова, О.В. Александрова «Виды пространств текста и дискурса» / М., 1997
7. М.Л. Макаров «Основы теории дискурса» / М., 2003

УДК 93/94

**ИМИТАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ПАЙДАЛАНУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК**

Зулгариев Р.Д., 4 курс, тарих мамандығы, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Анасова А.Б., Қазақстан тарихы кафедрасының аға оқытушысы, тарих магистрі, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Берілген мақалада авторлар имитациялық технологиялар оқушылардың құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін natural environment «табиғи орта», яғни іс-әрекет жағдайлары шынайы өмірге барынша жақын) ең аз ресурстарды қажет ететін тәсілмен жасауға болатындығын атап өтеді. Имитациялық технологиялармен жұмыс жасау кезінде мектеп оқушыларында проблемаларды шешу құзыреттіліктерін қалыптастырудың, сондай-ақ коммуникативті және ақпараттық құзыреттілікті құрайтын іс-әрекет әдістерін игерудің мүмкіндіктерін көрсеткен.

Қазіргі уақытта Қазақстанда әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге бағдарланған білім берудің жаңа жүйесінің қалыптасуы жүріп жатыр. Бұл процесс оқу-тәрбие процесінің педагогикалық теориясы мен практикасындағы елеулі өзгерістермен қатар жүреді. Сондықтан, қоғамның қазіргі жағдайы педагогтардың алдына оқушылардың дербес шығармашылық ойлауын, даралануын және оқытуды саралауды дамытуды көздейтін оқытудың жалпы сипатын қайта құру міндетін қойды. Заманауи ақпараттық технологиялар мен білімді ұсыну модельдері білім беру процесіне инновациялық әдістерді енгізуді анықтайды. Қазіргі уақытта тарихты зерттеудің жаңа формалары мен әдістерін іздеу табиғи құбылыс қана емес, сонымен бірге қажет. Оқыту үздіксіз өзгеріп жатқан әлемде өмір сүруге және жұмыс істеуге қабілетті тұлғаны қалыптастыруға бағытталуы керек. Гуманитарлық цикл пәндерін оқыту әдістемесіндегі бұл міндеттер имитациялық технологияларды тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Бұл тақырыбымыздың өзектілігі бүгінде жалпы елдегі білім беруді жаңғырту және мектептегі тарихи білім беруді реформалау әлі де шешілмеген проблемалар болып қала береді. Біздің мемлекетіміздің қазіргі бәсекеге қабілетті ел ретінде қалыптасуы үшін білім мен тарихи өзіндік сананың рөлі қандай екендігі туралы айтудың қажеті жоқ. Адамның еңбек нарығында-

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

ғы бәсекеге қабілеттілігі көбінесе оның жаңа заманауи педагогикалық технологияларды игеру, өзгеретін еңбек жағдайларына бейімделу қабілетіне байланысты. Білім беру жүйесінің осы уақыт сұранысына жауаптарының бірі құзыреттілікке бағытталған білім беру идеясы, гуманитарлық цикл пәндерін оқытуда имитациялық технологияларды оқытудың белсенді нысандары мен әдістерін қолдану, оқушылардың өзіндік танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру болып табылады. Білім берудің жаңа нәтижесіне қол жеткізу жаңа педагогикалық технологияларға сүйенуі тиіс. Білім берудегі құзыреттілікке бағытталған көзқарасты қолдайтын негізгі білім беру технологияларының бірі ретінде имитациялық технологияларды атауға болады.

Имитациялық технологиялар – бұл жауапты таңдауды жүзеге асыру қабілетін қалыптастыруға болатын іс-әрекеттің мәдени түрі және бұл дидактикалық мәні бойынша қабілеттерді қалыптастыруға бағытталған, мектеп түлегі өзгеретін жағдайларға бейімделе алатын, әртүрлі топтарда жұмыс істей алатын, жалпы өмірге бейімдей алатын технология десек болады [1, 126].

Имитациялық технологиялар оқушылардың құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін *natural environment* ("табиғи орта", яғни іс-әрекет жағдайлары шынайы өмірге барынша жақын) ең аз ресурстарды қажет ететін тәсілмен жасауға мүмкіндік береді. Имитациялық технологиялармен жұмыс жасау кезінде мектеп оқушыларында проблемаларды шешу құзыреттіліктерін қалыптастырудың, сондай-ақ коммуникативті және ақпараттық құзыреттілікті құрайтын іс-әрекет әдістерін игерудің ерекше мүмкіндігі бар.

Қазақстандық білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында имитациялық технологиялар сұранысқа ие болып табылады. Үшінші мыңжылдықтың өзгеру дәуіріне ене отырып, мемлекеттік егемендікке ие бола отырып, мұғалімнің инновациялық тәсілдерін қажет ететін жалпы білім беру жүйесінің объективті және субъективті ұстанымдары біртіндеп өзгеруде. Мектептің даму тарихы өмір талаптарының әсерінен білім берудің өзгеретін міндеттері оқытудың жаңа мақсаттары мен принциптерін анықтайтындығын көрсетеді. Осыған байланысты білім беру жүйесі қоғамның өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесіне деген талаптарының өзгеруін нақты анықтап, оларға уақтылы жауап беруі керек [2].

Инновациялық технологияларды игеру барысында мұғалімнің шығармашылық әлеуетін дамыту үшін біздің түсінігімізде түбегейлі маңызды болып табылатын аспектілерге тоқталайық және ұжымда оқу процесінде шығармашылық қарым-қатынас атмосферасын құру, сонымен қатар шығармашылыққа қолайлы жағдай жасау мәселелерін шешеміз. Мұндай жағдайлардың кешені әртүрлі. Ол шығармашылық мәселені шешу идеясын интуитивті түрде қамтуға қолайлы жағдайларды ұйымдастырудан басталады және қажетті қабілеттерді, жасаушының жеке қасиеттерін тәрбиелеумен, оқу процесінде ұжымда шығармашылық климатты қамтамасыз етумен және шығармашылық кедергілерді жеңуге жағдай жасаумен аяқталады [3, 366].

Мұғалімнің шығармашылық іс-әрекетінің дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі-оқытудың жеңілдігі немесе қиындығы. Дидактикалық қиындықтардың себебі әртүрлі процестер болуы мүмкін. Инновациялық технологияларды меңгеру процесінде мұғалімнің шығармашылық қызметінің тиімділігі мен дидактикалық қиындықтардың арасында детерминистік байланыс бар. Оқу процесінде мұғалімнің шығармашылық әлеуетін қалыптастыруда мұғалімнің шығармашылық әлеуетін дамытуға кедергі келтіретін шығармашылық кедергілерді білу өте маңызды. Кедергілер ретінде арнайы бөлінген: ойлаудың психологиялық инерциясы (қаттылық, "тұтқырлық"), білімді түпкілікті түсінуде, мүмкіндіктерсіз және олардың әртүрлілігінсіз пайдалану қасиеті ретінде; ойлаудың "тарлығы" – білімді белгіленген ақыл-ой шегінде пайдалану.

Бұл кедергілер оқыту мен тәрбиенің догматикалық сипатының, алгоритмдік іс-әрекеттің басым болуының, оқу-тәрбие процесінің дайын білім мен жаттауды жеткізуге бағдарла-

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

нуының салдары болып табылады. Шығармашылық міндеттерді шешу үшін (мәселені шешу процесінің белгілі бір кезеңдерінде) шығармашылық қабілеттердің және жеке тұлғаның тірек қасиеттерінің болуы маңызды:

1) тақырыпқа кіру кезеңінде және мәселені тұжырымдау кезінде қажетті қабілеттер: жоғары интеллект, қажетті ақпаратты тез алу және игеру; байқау қабілеті; басты нәрсені екінші ретті бөлуден ажырату; зейінді шоғырландыру және ауыстыру жеңілдігі; Сапа: қызығушылық, "жаңа", күрделі, шешілмеген, тәуелсіздікке ашықтық.

2) гипотезаның туу кезеңінде қажетті қабілеттер: қиялдың дамуы, біріктіру қабілеті, түйсігі, ескіден жаңасын таба білу, белгісіздік жағдайында өзін сенімді сезіну; Қасиеттері: бейімделу, тәуелсіздік, икемділік, стихия.

3) сыни тексеру кезеңінде қажетті қабілеттер: талдау, басқаның дәлелді ұстанымын қабылдау қабілеті; сыншылдық, скептицизм; парасаттылық; ақыл-ойдың орнықтылығы; Сапа: тәуелсіздік, өзін-өзі сынау, адалдық.

4) іске асыру кезеңінде қажетті қабілеттер: кәсіби қабілеттер; тапқырлық, ынтымақтастыққа қабілеттілік, ынта; Қасиеттер: табандылық, батылдық, өзіне деген сенімділік, адалдық, оптимизм.

Сондықтан нағыз жақсы мұғалім бағдарламалардың да, әдістердің де құлы бола алмайды, ол әрқашан еркін және тәуелсіз тұлға болып қалуы керек. Қазіргі мұғалім келесі құзыреттерге ие болуы керек: өзіне жауапкершілік алу, бірлесіп шешім қабылдауға қатысу, демократиялық институттардың жұмысына қатысу қабілеті; үздіксіз кәсіби өзін-өзі дамытудың негізі болып табылатын өмір бойы оқу қабілеті; ауызша және жазбаша қарым-қатынасты меңгеру; ақпараттық технологияларды пайдалану [4, 136].

Жоғарыда аталған құзыреттердің қалыптасуы курстық дайындықтың мазмұнымен және оқытудың ұйымдастырушылық формаларымен тығыз байланысты. Бұл проблеманы шешу соңғы жылдары айтарлықтай жаңартылған оқу бағдарламаларының мазмұны мен құрылымын әзірлеу кезінде жүзеге асырылады. Бұл қайта қараудың себептері әртүрлі және әртүрлі эволюциялармен байланысты: берілетін білім, күтілетін құзыреттілік, оқыту, қызығушылық танытатын Қоғам, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламалары немесе кәсіби қызмет [5, 466].

Білім мен іс-әрекеттің арасында адам тәжірибесінде күрделі қатынастар бар. Мәселе-қажетті құзыреттердің қалыптасуын қамтамасыз ететін білімді анықтау. Құзыреттерді меңгеру білім алушының тәжірибесі мен қызметіне негізделеді. Соңғы жылдары білім берудің негізгі идеясы Қазақстандағы заманауи социумды құрайтын адамдардың дүниетанымындағы, дәстүрлеріндегі, ойлау стиліндегі және мінез-құлық мотивтеріндегі терең "түбегейлі" өзгерістер түрінде даму қажеттілігі. Тарихи алдын ала анықталған негізгі құзыреттерді қалыптастыру идеясы болып табылады. Бұл мұғалімдерді тек дағдыларды ғана емес, сонымен қатар нақты өмірлік жағдайларда көрінетін дағдыларды сипаттайтын формальды критерийлер жүйесін қалыптастыру қажеттілігі туралы ойлануға мәжбүр ететін әлеуметтік өмір мен өндіріс тәжірибесінің қажеттіліктері.

Педагогикада бастапқы дайындық әр адамды өмір бойы оқуға қабілетті және дайын етеді деген талап күшейтіледі. Ақпараттық қоғамда алынған білім жаңа білім алу қабілетінің пайдасына маңыздылығын жоғалтуға бейім. Әлеуметтік және мәдени өмір бір кездері санаулы адамдардың тағдыры болған зияткерлік жұмыс құралдарына көбірек ие болуды білдіреді. Оқушыларды оқытудың негізгі түрі сыныптастарының тобында ізденіс, экспозиция, оқытудың басқарушылық әдістері арқылы оқыту болып саналады, олардың басты мақсаты білім алушыларды ойлау қызметіне тарту болып табылады. Бұл жағдайда оқыту мазмұнын немесе ақпаратты қабылдау бір уақытта жүреді, ойлау процесінде-мәселені зерттеу-мәселені шешу. Тұлғаның дамуы, ең алдымен, шығармашылық ойлауды қалыптастыруды, өткен мен бүгінді

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

сыни тұрғыдан талдай білуді, өз тұжырымдарын жасауды қамтиды. Тарих сабақтары оқушыға фактілерді пассивті есте сақтауға емес, тарихи ақпараттың массасында өз бетінше шарлау, тарихи құбылыстар арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды табуға, тарихи процестегі басты нәрсені бөліп көрсетуге үйретуі керек [6,176].

Тарих сабақтарының маңызды мақсаты – өмірге енетін адамның әлеуметтенуіне ықпал ету, яғни оның жеке тұлға ретінде өзін-өзі анықтауы, оның қоғамдағы орнын, тарихи тамырларын түсінуі. Мектепте тарихты оқыту оқушының құндылық бағдарларын қалыптастыруға, олардың моральдық-адамгершілік мәселелерін шешуге ықпал етуі керек. Тарихтың дамушы рөлі оның жеке тұлғаның психикалық және эмоционалды-адамгершілік жұмысын ояту, тарихи ойлауды қалыптастыру, баланың шығармашылық танымдық қабілеттерін дамыту қарапайымнан күрделіге көтерілу арқылы анықталады. Ол эмоционалды және моральдық деңгейде тарих туралы бейнелі идеялардан басталуы керек. Келесі қадам – білімді қарапайым хронологиялық-кеңістіктік жүйеге келтіру, тарихты оқиғалар тізбегі және тарихи тұлғалардың әрекеттері ретінде түсіну, нәтижесінде әлем өзгереді.

Келесі кезеңде аналитикалық ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, дамудың негізгі және екінші факторларын анықтау және т.б. қалыптасады. Аналитикалық деңгейде тарихты ортақ мүдделермен басқарылатын адамдардың үлкен топтарының әрекеттері мен күресі ретінде түсінуге болады. Оқытудың имитациялық формаларын жүйелі түрде қолдану өте маңызды, бұл оларды оқу процесінің және оқушылардың әлеуметтенуінің ажырамас бөлігі етеді. Оқытудың бұл моделі белсенді адамдарды тәрбиелеуге мүмкіндік береді, яғни жауапты, білікті балалар қалыптасады.

Сонымен, тарихи ойлауды қалыптастырудың соңғы кезеңі-тарихты біртұтас, тұтас процесс ретінде түсіну, жалпы және жеке заңдылықтарды анықтау, тарихи мәселелерді тұжырымдау және шешу, тұлғаны дамытудың маңызды шарты баланы ойлаудың тәуелсіздігіне ынталандыру, оның пікірін құрметтеу болуы керек. Мұғалім оқиғалар мен фактілерді бағалауды емес, дәлелдеуге міндетті. Тәжірибе педагогикалық оқыту технологиялары педагогикалық кадрлардың кәсіби өсуінің қолайлы және қолайлы факторы, құзыреттілікті, шығармашылық әлеуетті дамыту, жауапкершілікті түсіну және Қазақстандық білім берудің әлемдік білім беру кеңістігіне кіру кезеңінде оқушының жеке басын оқыту мен тәрбиелеу ісіндегі өз миссиясы болып табылатындығын растайды.

Қорыта келе, коммуникативтік құзыреттілік білім алушылардың бақылаудан өзіндік бақылауға, әлеуметтік дамытудан өзіндік дамуға, монологтан диалогқа, түсіндіруден түсінуге ауысудың негізін құрайтын тұлғалық-бағдарлы педагогикалық технология шеңберінде білім беру парадигмасының өзгеруімен байланысты жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Тарихты оқытуда имитациялық технологияларды пайдалану үрдістері мен перспективалары», 2010
2. «Қазақстан Республикасында 2015-2020 жж. білім беруді реформалаудың стратегиялық бағыттарын жүзеге асыру», 2015
3. Т.Кудайбердиев «Образование, ориентированное на результат: компетентностный подход и функциональная грамотность учащихся»
4. К.З. Жаксылықова, Н.К. Тайтанова, А.М. Кемешова «Қалыптастырушы бағалауды қолдану бойынша пән мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін арттыру» / А., 1995
5. А.Батырбекова «Тарихи білім беру сапасын арттырудағы рөлдік ойындар», 2019
6. Ш.Т. Таубаева, Б.Т. Барсай «Оқытудың қазіргі технологиялары» / А., 2004